ЧЕРДИНЦЕВ Ю. Г.
доктор філософії з галузі знань «Право»,
докторант
(Національний університет
«Одеська юридична академія»)
ORCID ID: 0009-0002-4455-2047

УДК 342.9
DOI https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.4.2.47

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРОЦЕДУРИ ПЕРЕВІРКИ НА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ПОСАДОВИХ ОСІБ МИТНИХ ОРГАНІВ

Статтю присвячено теоретико-правовій характеристиці процедури перевірки на доброчесність посадових осіб митних органів як різновиду службової процедури. Зазначено, що питання перевірки на доброчесність у цілому, і питання процедури перевірки на доброчесність, зокрема, не стали об'єктом наукового пошуку вітчизняних правників, що призводить до невирішення цілої низки важливих питань цього інституту як на нормативному, так і на теоретико-методологічному рівнях. Звернено увагу на таких важливих питаннях, як: (1) виокремлення та характеристика стадій процедури перевірки на доброчесність (порушення процедури перевірки; здійснення перевірки; прийняття рішення за результатами перевірки та оформлення підсумкового документа); (2) визначення основних методів здійснення перевірки з урахуванням особливостей об'єкта перевірки, який передбачає необхідність втручання в сімейне та особисте життя посадової особи; (3) характеристика підсумкового документа перевірки на доброчесність та його зіставлення з аналогічними документами в інших державних органах; (4) надання пропозицій щодо подальшого удосконалення законодавства про перевірку на доброчесність. Охарактеризовано такі складові процедури перевірки, як: підстави; права посадових осіб, щодо яких вона здійснюється; гарантії законності її здійснення. Надано порівняльно-правову характеристику окремих процедурних аспектів перевірки на доброчесність у митних органах, НАЗК, НАБУ, БЕБ.

Ключові слова: *перевірка на доброчесність, посадова особа митного органу, стадії перевірки на доброчесність, методи перевірки, доповідна записка (довідка), права посадової особи під час перевірки, підстави перевірки, гарантії законності при перевірці на доброчесність.*

Cherdyntsev Yu. H. Certain aspects of the integrity check procedure for customs officials

The article is devoted to the theoretical and legal characteristics of the integrity check procedure for customs officials as a type of official procedure. It is noted that the issue of integrity check in general, and the issue of the integrity check procedure in particular, have not become the object of scientific research by national legal shcolars, which leads to the failure to resolve a number of important issues of this institution both at the normative and theoretical and methodological levels. Attention is focused on such important issues as: (1) the isolation and characterization of the stages of the integrity check procedure (violation of the check procedure; carrying out

the verification; making a decision based on the results of the check and drawing up the final document); (2) the determination of the main methods of carrying out the verification, taking into account the peculiarities of the object of the verification, which involves the need to interfere in the family and personal life of the official; (3) the characterization of the final document of the integrity check and its comparison with similar documents in other state bodies; (4) providing proposals for further improvement of legislation on integrity checks. The following components of the inspection procedure are characterized: grounds; rights of officials subject to it; guarantees of legality of its implementation. A comparative legal description of individual procedural aspects of integrity checks in customs authorities, NACP, NABU, ESB is provided.

Key words: *integrity check, customs official, stages and substages of integrity checks, inspection methods, report (certificate), rights of an official during an inspection, grounds for inspection, guarantees of legality during an integrity check.*

Актуальність проблеми. Запровадження інституту перевірки на доброчесність посадових осіб митних органів (далі – перевірка на доброчесність) є важливим нормативно-правовим та організаційно-процедурним інструментом щодо запобігання та виявлення корупції в митних органах. Водночас слід зазначити, що нормативне визнання перевірки на доброчесність стане ефективним тільки за умови створення належного механізму її реалізації, що насамперед залежить від дієвості процедури перевірки на доброчесність. Таким чином, саме процедура перевірки на доброчесність і є її динамічною складовою, яка власне і переформатовує перевірку на доброчесність у дієвий механізм запобігання та виявлення корупції в митних органах. Аналіз наукових доробок з досліджуваного питання свідчить про те, що перевірка на доброчесність не стала об'єктом активного наукового пошуку вітчизняних науковців, а наявні наукові доробки [В. Бігун [1; 2] (доброчесність як юридичний термін і принцип правосуддя); С. Жуков [3] (доброчесність як правова категорія); Н. Корчак [4] (комплексний аналіз доброчесності у публічній службі); Н. Камінська [5] (соціально-правовий зміст перевірки і її значення для сучасних реформ)] практично не стосуються питання процедури перевірки на доброчесність.

Метою статті є характеристика структурної побудови процедури перевірки на доброчесність посадових осіб митних органів та її основних складових.

Виклад основного матеріалу. Одним із важливих теоретико-правових питань перевірки на доброчесність є характеристика правової природи її процедури та основних складових. У контексті вищенаведеного важливо звернути увагу на такі основні її складові, які не тільки визначають перевірку на доброчесність як дієвий інструмент запобігання та виявлення корупції в митних органах, але й надають можливість визначити основні напрямки подальшого удосконалення чинного законодавства щодо неї. Оскільки порядок проведення перевірки на доброчесність являє собою певну службову процедуру, у ній слід виокремити відповідні стадії та підстадії, що відповідає традиційному уявленню про структурну побудову конкретної службової процедури.

1. *Порушення процедури перевірки на доброчесність*. Стосовно цієї стадії слід зазначити, що для порушення (початку) такої процедури необхідна наявність певних юридичних фактів, тобто підстав, які її спричиняють. Слід звернути увагу на те, що Порядок проведення перевірки на доброчесність та моніторингу способу життя посадових осіб митних органів і періодичність їх проведення [6] (далі – Порядок проведення перевірки <...>) визначає вичерпний перелік підстав її проведення, зокрема: (1) графіки перевірок: відповідно до Порядку проведення перевірки <...> один раз на три роки стосовно посадової особи обов'язково проводиться планова перевірка на доброчесність без наявності будь-якої інформації про можливі факти допущених порушень, яку спрямовано на створення для посадових осіб постійного антикорупційного контролю з метою зміцнення авторитету митних органів та формування позитивної репутації посадових осіб; (2) зовнішня інформація, отримана: (а) від спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції; (б) від державних (у т. ч., правоохоронних) органів; органів місцевого самоврядування тощо; (в) із скарг (заяв, листів, звернень тощо) фізичних або юридичних осіб про

можливі порушення, що можуть свідчити про недоброчесну поведінку посадової особи; (3) внутрішня інформація, отримана шляхом: (а) самостійного виявлення уповноваженим підрозділом або іншою посадовою особою під час проведення інших перевірок фактів, що можуть свідчити про недоброчесну поведінку посадової особи; (б) встановлення невідповідності відомостей даним, наведеним у декларації доброчесності.

Важливо зазначити, що порівняльно-правова характеристика підстав початку перевірки на доброчесність у різних державних органах має відмінності, про що свідчить Табл. 1. Найбільш чисельними є саме підстави для перевірки на доброчесність у митних органах. Водночас звертає на себе увагу той факт, що така підстава, як «моніторинг ЗМІ», яка є характерною для НАЗК і БЕБ [7; 8], є відсутньою у переліку підстав для перевірки в митних органах.

Таблиця 1

Порівняльна таблиця щодо підстав перевірки на доброчесність

	Окремі державні органи, в яких здійснюється перевірка на доброчесність			
	Митні органи	***НАЗК***	***НАБУ***	***БЕБ***
Підстави перевірки	Планово: 1 раз на 3 роки	--	Відповідно до плану організаційно-розпорядчих заходів	--
	Надходження інформації від спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції;	Повідомлення про корупцію	--	Повідомлення про корупцію
	Отримання інформації про можливі порушення від державних органів, ОМС тощо			
	Надходження скарг (заяв, листів, зверненьтощо)фізичнихабоюридичнихосіб	Скарги громадян	--	Скарги громадян
	Невідповідність відомостей даним, наведеним у декларації доброчесності	--	--	--
	--	Моніторинг ЗМІ	--	Моніторинг ЗМІ

Видається, що наявність факту «підстави для перевірки» не є достатньою умовою для її початку, оскільки необхідно оцінити цей факт на предмет його «належності» та «достатності» для початку перевірки. Саме тому, на цій стадії мають місце такі підстадії: (а) оцінювання наявної інформації (матеріалів) як підстави для початку перевірки. Йдеться про те, що має місце зіставлення наявної інформації (матеріалів) і нормативно визначених підстав для перевірки для встановлення їхньої відповідності. У разі встановлення їхньої належності (стосуються конкретної посадової особи), допустимості (отримані із законних джерел), достовірності (правдиво відображають реальність) і достатності (у сукупності доводять певні обставини) – наступає друга підстадія; (б) прийняття рішення про початок перевірки, яка здійснюється або Управлінням з питань запобігання та виявлення корупції Держмитслужби, або підрозділом протидії корупції митниці. При цьому слід звернути увагу на те, що стосовно цієї стадії мають місце деякі прогалини у нормативному регулюванні. Так, Порядок проведення перевірки <...> передбачає тільки положення про те, що «рішення про початок перевірки на доброчесність приймає суб'єкт призначення посадової особи митного органу в десятиденний строк з дня надходження доповідної записки уповноваженого підрозділу». Із цього положення не прослідковується, в якій формі має зовнішній прояв «рішення про початок перевірки»: усне чи письмове, наказ чи розпорядження. Видається, що у Порядку проведення перевірки <...> мав би бути передбачений такий порядок: (1) інформування Керівником відповідного підрозділу запобігання корупції доповідною запискою Керівника

митного органу про необхідність перевірки → резолюція Керівника митного органу про проведення перевірки → (2) видання наказу митного органу про початок перевірки, в якому слід зазначити: дату початку перевірки; підстави перевірки; дані про посадову особу, щодо якої здійснюється перевірка; суб'єкта здійснення перевірки.

2. *Здійснення перевірки на доброчесність*. Центральною стадією перевірки є її здійснення, тобто сукупність певних дій, спрямованих на вияснення обставин, збирання інформації, виявлення доказів, аналіз (обробка) наявного матеріалу. Одним із важливих питань здійснення перевірки на доброчесність є методи її здійснення. Аналіз Порядку проведення перевірки <...> свідчить про можливість виокремлення таких методів: (1) перевірка наявної інформації для встановлення фактів, що можуть свідчити про порушення вимог антикорупційного законодавства з боку посадової особи, тобто йдеться про перевірку як зовнішньої, так і внутрішньої інформації, зокрема і перевірки достовірності відомостей, зазначених посадовою особою в декларації доброчесності; (2) збирання та обробка в межах повноважень та відповідно до законодавства інформації про посадову особу, що може свідчити про її етичні, моральні та ділові якості. Стосовно цього методу мають місце окремі нормативні прогалини: так, визначальним і, водночас, неурегульованим є дієслово «збирання», оскільки Порядок проведення перевірки <...> не передбачає жодних положень щодо способів здійснення цього методу. Як видається, збирання інформації має чисто «кабінетний» (на відміну «польового», який здійснюється зокрема у вигляді спостереження) характер і стосується отримання інформації з різних джерел, тобто будь-яких ресурсів (веб-сайти, відкриті бази даних, публікації, фото- і відеоматеріали тощо), що містять інформацію у вільному публічному доступі без «обмежень авторським правом чи іншими заборонами і є доступними для вільного використання, копіювання та поширення»; (3) аналіз (обробка, дослідження) наявної інформації (матеріалів) стосовно підтвердження або непідтвердження інформації щодо доброчесності або недоброчесності посадової особи. Видається, що цей метод є найбільш складним і найбільш відповідальним, оскільки саме він логічно «приводить» суб'єкта перевірки до конкретного висновку у порушеній справі.

Важливо звернути увагу на те, що уповноважені підрозділи (особи) з питань запобігання та виявлення корупції митних органів при «збиранні» інформації про посадову особу (яка може свідчити про її етичні, моральні, ділові якості), безперечно втручаються в її сімейне та приватне життя. У зв'язку із цим виникає закономірне запитання щодо наявності тієї грані (межі), яка розділяє «правомірне втручання» від «надмірного втручання», що є забороненим чинним законодавством. У контексті наведеного слід зазначити, що традиційно у праві вважається, що втручання є виправданим, якщо воно здійснюється з метою задоволення публічного інтересу, який може включати інтерес держави, окремих регіонів, громад чи сфер людської діяльності.

У контексті наведеного важливою є позиція Конституційного Суду України, який, надаючи офіційне тлумачення ч.ч. 1, 2 ст. 32 Конституції України, вважає, що «інформація про особисте та сімейне життя особи (персональні дані про неї) – це будь-які відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована, а саме: національність, освіта, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, матеріальний стан, адреса, дата і місце народження, місце проживання та перебування тощо, дані про особисті майнові та немайнові відносини цієї особи з іншими особами, зокрема членами сім'ї, а також відомості про події та явища, що відбувалися або відбуваються у побутовому, інтимному, товариському, професійному, діловому та інших сферах життя особи, за винятком даних стосовно виконання повноважень особою, яка займає посаду, пов'язану зі здійсненням функцій держави або органів місцевого самоврядування. Така інформація про фізичну особу та членів її сім'ї є конфіденційною і може бути поширена тільки за їх згодою, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини» [9, п. 3 мотив. частини]. Таким чином, КСУ, забороняючи вручання в особисте та сімейне життя, допускає таку можливість з огляду на те, що «перебування особи на посаді, пов'язаній зі здійсненням функцій держави або

органів місцевого самоврядування, передбачає не тільки гарантії захисту прав цієї особи, а й додаткові правові обтяження. Публічний характер <...> вимагає оприлюднення певної інформації для формування громадської думки про довіру до влади та підтримку її авторитету у суспільстві» [9, п. 3 мотив. частини].

Стосовно поняття «надмірне втручання» слід зазначити, що воно визначається тільки у Порядку здійснення моніторингу способу життя суб'єктів декларування як «дії, які виходять за межі повноважень та прав НАЗК, передбачених ст.ст. 11, 12 Закону «Про запобігання корупції» [10]. З урахуванням важливості та визначального значення цього поняття у контексті МСЖ видається за раціональне передбачити його визначення на рівні Закону «Про запобігання корупції».

3. *Прийняття рішення за результатами перевірки та оформлення підсумкового документа*. Заключною стадією перевірки на доброчесність є прийняття рішення на підставі аналізу наявних матеріалів та оформлення підсумкового документа. Йдеться про те, що суб'єкт перевірки на підставі аналізу наявної інформації (матеріалів) приходить до певного висновку, який оформляється у вигляді доповідної записки про: або (1) підтвердження доброчесності поведінки посадової особи; або (2) не підтвердження доброчесності поведінки посадової особи. Слід насамперед звернути увагу на те, що йдеться про такий документ, як «доповідна записка», тобто офіційний службовий документ, в якому інформують керівництво про ситуацію, факти, результати роботи тощо. У контексті перевірки на доброчесність доповідна записка використовується як при порушенні перевірки на доброчесність – йдеться про інформування про факти порушення антикорупційного законодавства, так і по завершенні перевірки – йдеться про інформування про результати перевірки. В окремих державних органах, як слідує з Табл. 2, використовуються інші назви підсумкового документа перевірки на доброчесність: або «Довідка» (НАБУ), або «Довідка» і «Доповідна записка» (БЕБ).

Окрім наведеної вище різності щодо назви підсумкового документа, слід звернути увагу й на те, що нормативне регулювання «Доповідної записки» в митних органах є найменш урегульованим з точки зору її змісту, зокрема Порядок проведення перевірки <...> не передбачає її реквізитів, як це має місце щодо інших підсумкових документів (див. Табл. 3).

Не менш важливим у характеристиці підсумкового документа є резолютивна частина, в якій власне і зосереджено (або має бути зосереджено) конкретне рішення за підсумками перевірки. Як слідує з Порядку проведення перевірки <...> в цій части «зазначаються пропозиції щодо підтвердження або непідтвердження доброчесності поведінки посадової особи». Видається, що таке загальне положення не відображає нормативно визначених варіантів для вибору суб'єктом перевірки конкретного рішення за результатами перевірки. У цьому контексті заслуговує на увагу вирішення цього питання у відповідних Порядках <...> таких державних органів, як: НАЗК, НАБУ, БЕБ (див. Табл. 3), які можна взяти за приклад для удосконалення Порядку проведення перевірки <...> [6].

Права посадової особи митного органу щодо якої здійснюється перевірка на доброчесність. З огляду на особливість та певну делікатність (зокрема втручання в особисте та сімейне життя) перевірки на доброчесність, ця перевірка має здійснюватися виключно відповідно до вимог Конституції України, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, інших міжнародних договорів України, згоду на обов'язковість яких надала Верховна Рада України, Законів «Про запобігання корупції», «Про державну службу», «Про державну таємницю», «Про інформацію», «Про захист персональних даних», інших нормативно-правових актів, прийнятих на їх виконання, та Порядку проведення перевірки <...>. Як видається, одним із способів забезпечення прав посадової особи під час здійснення такої перевірки є чітке нормативне визначення її прав, зокрема права: (а) давати усні чи письмові пояснення, робити заяви, в установленому порядку подавати документи; (б) висловлювати письмові зауваження щодо об'єктивності та повноти проведення перевірки на доброчесність, дій або бездіяльності посадових осіб уповноваженого підрозділу; (в) відмовлятися давати будь-які пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначено

Таблиця 2

Порівняльна таблиця щодо підсумкового документа перевірки на доброчесність

	Державні органи, в яких здійснюється перевірки на доброчесність			
	Митні органи	***НАЗК***	***НАБУ***	***БЕБ***
Підсумковий документ	***Доповідна записка*** з пропозиціями щодо підтвердження або непідтвердження доброчесності поведінки такої посадової особи	***Доповідна записка***, в якій зазначаються: а) дата початку та підстави проведення перевірки; б) зміст проведених заходів та їх результати; в) встановлення фактів дотримання чи порушення стандартів доброчесності та етичної поведінки працівником НАЗК; г) виявлення причин та умов, що призвели або можуть призвести до вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення; д) невиконання інших вимог Закону «Про запобігання корупції»	***Довідка*** про: а) підстави та дату початку проведення перевірки; б) зміст проведених заходів та їх результати; в) обставини, що встановлюють дотримання чи порушення етичних норм, вимог і обмежень, встановлених чинним законодавством; г) висновки перевірки на доброчесність; д) пропозиції за результатами перевірки	***Довідка*** про відсутність ознак, які вказували б на невідповідність рівня життя працівника задекларованим ним майну і доходам; або ***Доповідна записка***: а) зміст проведених заходів та їх результати; б) встановлення фактів невідповідності рівня життя працівника зазначеним у декларації відомостям; в) виявлення причин та умов, що призвели або можуть призвести до вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення; г) невиконання інших вимог Закону «Про запобігання корупції»; д) наявність підстав для проведення НАЗК повної перевірки декларації

Таблиця 3

Порівняльна таблиця щодо резолютивної частини підсумкового документа перевірки на доброчесність

	Окремі державні органи, в яких здійснюється перевірка на доброчесність			
	Митні органи	***НАЗК***	***НАБУ***	***БЕБ***
Підсумковий документ	***Доповідна записка*,** в якій зазначаються пропозиції щодо підтвердження або непідтвердження доброчесності поведінки посадової особи	***Доповідна записка (довідка)***, в якій зазначаються: а) підтвердження доброчесності; б) необхідність вжиття управлінських заходів кадрового характеру; в) доцільність проведення профілактичних заходів з метою запобігання вчиненню працівниками (НАЗК, НАБУ, БЕБ) корупційних та інших правопорушень; г) проведення службового розслідування; д) направлення матеріалів до дисциплінарної комісії; ж) завершення перевірки у зв'язку припиненням виконання працівником діяльності (звільнення, тривала хвороба, мобілізація тощо)		

законодавством; (г) ознайомлюватися з результатами перевірки на доброчесність, а також із матеріалами, зібраними в процесі їх проведення, у частині, яка її стосується, крім випадків, передбачених законом. При цьому важливо звернути увагу на те, що наведені права посадової особи реалізуються тільки після завершення перевірки – до прийняття відповідного рішення за її результатами, а не у процесі її здійснення (хоча і такий варіант є можливим). При цьому, Порядок проведення перевірки <...> не передбачає інформування посадової особи про початок перевірки щодо неї та її підстави. У цьому переліку, як видається, варто було б передбачити право на інформацію про підстави проведення перевірки на доброчесність, що відповідатиме Закону «Про захист персональних даних».

Гарантії забезпечення прав посадової особи під час здійснення перевірки на доброчесність. Чинне законодавство передбачає гарантії щодо забезпечення законності та дотримання прав посадових осіб при здійсненні перевірки на доброчесність. Йдеться насамперед про те, що вся інформація (тобто, матеріали, відомості, документи тощо) перевірки на доброчесність посадових осіб належать до інформації (документів) з обмеженим доступом, що забезпечується такими заходами: (а) заборонено розголошувати інформацію про результати (матеріали) перевірки на доброчесність посадових осіб, крім випадків, передбачених законом; (б) доступ до результатів перевірки на доброчесність посадових осіб має тільки обмежене коло осіб, чітко визначених законодавством: Голова Держмитслужби (або особа, яка виконує його обов'язки), керівник територіального органу Держмитслужби, посадові особи уповноваженого підрозділу; (в) ознайомлення з матеріалами перевірки на доброчесність посадових осіб іншими особами здійснюється тільки відповідно до Типової інструкції про порядок ведення обліку, зберігання, використання і знищення документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію [11].

Характеристика особливостей перевірки на доброчесність була б неповною без звернення до такої важливої складової, як строки процедури перевірки. Слід зазначити, що їх нормативно встановлено для перевірок, які здійснюються в митних органах, НАЗК і БЕБ і вони не повинні перевищувати 6 місяців. Водночас звертає на себе увагу той факт, що строк, протягом якого має бути здійснено таку перевірку, є відсутнім при її здійсненні НАБУ. Безперечно така прогалина у законодавстві має негативний вплив на ефективність, дієвість і правомірність процедури перевірки на доброчесність.

Висновки. Процедура перевірки на доброчесність являє собою сукупність послідовно здійснюваних дії уповноваженим суб'єктом з метою визначення наявності або відсутності порушення доброчесності посадових осіб митних органів. Виокремлено три стадії процедури перевірки: (1) порушення процедури перевірки на доброчесність; (2) здійснення перевірки на доброчесність; (3) прийняття рішення за результатами перевірки та оформлення підсумкового документа. Визначено, що основними методами процедури перевірки на доброчесність є: (1) перевірка, яка здійснюється як щодо наявної інформації для встановлення фактів, що можуть свідчити про порушення вимог антикорупційного законодавства з боку посадової особи, так і щодо достовірності відомостей, зазначених посадовою особою в декларації доброчесності; (2) збирання та обробка в межах повноважень та відповідно до законодавства інформації про посадову особу, що може свідчити про її етичні, моральні, ділові якості; (3) аналіз (обробка, дослідження) наявної інформації (матеріалів) стосовно підтвердження або непідтвердження інформації щодо доброчесності або недоброчесності посадової особи. Доцільним є внесення змін і доповнень до Порядок проведення перевірки <...> щодо доповнення змісту Доповідної записки положеннями стосовно варіантів можливих рішень на кшталт Доповідної записки (довідки), передбаченої Порядком проведення перевірки на доброчесність в НАЗК, НАБУ, БЕБ.

Список використаних джерел:

1. Бігун В.С. Доброчесність як принцип правосуддя: постановка проблеми та сучасний дискурс. *Часопис Київського університету права*. 2018. № 2. С. 29–33.

2. Бігун В.С. Доброчесність як юридичний термін і сенс. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 1. С. 25–29.

3. Жуков С.В. Доброчесність як правова категорія: онтологія та особливості сучасного розуміння. *Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід* : матеріали ІІІ Міжнар. наук. практ. конф. (м. Тернопіль, 20–21 квіт. 2018 р.). Тернопіль : ТНЕУ, 2018. С. 92–94.

4. Корчак Н. Доброчесність як інструмент розвитку правосвідомості публічних службовців в умовах реформування державної служби. *Аспекти публічного управління*. 2023. Т. 11. № 4. С. 82–88.

5. Камінська, Н. Доброчесність: соціально-правовий зміст і значення для сучасних реформ. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2023. Вип. 2(26). С. 32–41.

6. Деякі питання проведення перевірки на доброчесність та моніторингу способу життя посадових осіб митних органів: Постанова КМУ від 29.04.2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487-2025-%D0%BF#Text.

7. Про затвердження Порядку здійснення перевірок на доброчесність та моніторингу способу життя працівників Національного агентства з питань запобігання корупції: наказ НАЗК від 24.12.2020 р. URL: https://ips.ligazakon.net /document/fn065737?ed=2020_12_24&an=24.

8. Про затвердження Порядку здійснення перевірок на доброчесність та моніторингу способу життя працівників Бюро економічної безпеки України: наказ БЕБ від 19.11.2021 р. Дата оновлення: 29.09.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua /laws/show/z0094-22#Text.

9. У справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України: Рішення КСУ від 20.01.2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-12#Text.

10. Про затвердження Порядку здійснення моніторингу способу життя суб'єктів декларування: наказ НАЗК від 26.102023 р. Дата оновлення: 28.03.2025. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1873-23#Text.

11. Про затвердження Типової інструкції про порядок ведення обліку, зберігання, використання і знищення документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію: Постанова КМУ від 19.10.2016 р. Дата оновлення: 25.08.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/736-2016-%D0%BF#Text.

Дата першого надходження рукопису до видання: 21.07.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 20.08.2025
Дата публікації: 26.09.2025